

Constitutioneel eczeem

Mevrouw Dijkema belt. Zij wil een afspraak maken voor Jantien, haar dochtertje van ruim 1 jaar. Jantien heeft constitutioneel eczeem. Mevrouw Dijkema is geïrriteerd. 'Ik krijg steeds maar een zalve, maar ik wil nu wel eens uitgezocht hebben waardoor het komt en wat nou het juiste medicijn is', zegt ze. U maakt voor haar en Jantien een afspraak bij de huisarts.

Inleiding

In de NHG-Standaard Constitutioneel eczeem worden richtlijnen gegeven voor de diagnostiek, behandeling en begeleiding van patiënten met deze aandoening. Constitutioneel eczeem wordt ook wel atopisch eczeem of atopische dermatitis genoemd.

Het eczeem komt op alle leeftijden voor, maar vooral bij kinderen. Bij jonge kinderen wordt de aandoening ook wel 'dauwworm' genoemd.

In een normpraktijk zijn ongeveer 35 patiënten met constitutioneel eczeem bij de huisarts bekend.

Klachten en achtergronden

Constitutioneel eczeem is een jeukende huid-aandoening met roodheid, bobbeltjes, blaasjes, korstjes en schilfers of vergroving van de huid (lichenificatie). Constitutioneel eczeem komt vaak in de familie van de patiënt voor. Het is een van de aandoeningen die passen in het zogeheten atopisch syndroom: het samen-

gaan van astma, allergische rhinitis en/of conjunctivitis en constitutioneel eczeem bij één persoon of in één familie.

In periodes van ziekte of (mentale) stress kan het eczeem opvlammen. Tevens kunnen de seizoenen van invloed zijn – bij sommigen verergert het eczeem in de winter, bij anderen juist in de zomer.

Van alle kinderen met constitutioneel eczeem krijgt ongeveer 30 procent op latere leeftijd astma (zie het hoofdstuk Astma bij kinderen) en 15 procent allergische rhinitis (zie het hoofdstuk Allergische en niet-allergische rhinitis). Het is niet duidelijk of borstvoeding de kans op eczeem verkleint.

Uit onderzoek blijkt dat patiënten met constitutioneel eczeem nogal eens allergisch reageren op voedsel- of inhalatieallergenen. Deze allergenen kunnen huidklachten veroorzaken en het constitutioneel eczeem verergeren. Bij voedselallergie gaat het vaak om een allergie voor koemelk, kippenei, vis, noten, pinda of soja. Inhalatieallergie betreft meestal huisstofmijt, pollen of huidschilfers van dieren. Bij kinderen van 2 jaar of ouder en bij volwassenen heeft verder onderzoek naar allergenen geen zin, omdat vermijding van allergenen nauwelijks invloed heeft op het beloop van het constitutioneel eczeem.

Voor het stellen van de diagnose is een jeukende huid de belangrijkste aanwijzing. Verder moet er sprake zijn van minstens drie van de volgende criteria.

- Klachten (nu of in het verleden) van huidafwijkingen in de huidplooiën, bijvoorbeeld in de elleboogplooiën, de knieholten,

- aan de voorzijde van de enkels of in de nek, en bij kleine kinderen ook op de wangen.
- Astma of hooikoorts of, bij kinderen onder de 4 jaar, astma of hooikoorts bij een eerstegraads familielid.
 - Klachten van een droge huid in het afgelopen jaar.
 - Bij kinderen ouder dan 4 jaar: de aandoening is begonnen op een leeftijd onder de 2 jaar.

Aanvullend onderzoek naar voedselallergie is alleen nodig bij kinderen onder de 2 jaar met acute allergische reacties op voedsel, maag-darmklachten of klachten van de luchtwegen als reactie op voedsel (zie het hoofdstuk Voedselovergevoeligheid bij zuigelingen).

Beleid

De huisarts behandelt de meeste patiënten met constitutioneel eczeem zelf. Voorlichting en begeleiding nemen een belangrijke plaats in.

VOORLICHTING EN ADVIES

De huisarts vertelt dat constitutioneel eczeem waarschijnlijk een erfelijke aandoening is, die vooral bij jonge kinderen voorkomt; meer dan de helft van de patiënten heeft op jongvolwassen leeftijd geen klachten meer. Hij legt de relatie met astma en allergische rhinitis uit. De patiënt (of diens ouders) wordt verteld dat vermijding van huisstof, huisdieren of bepaalde soorten voedsel weinig invloed heeft op het constitutioneel eczeem. Om een droge huid of prikkeling van de huid te voorkomen raadt de huisarts het volgende aan:

- wollen kleding vermijden;
- niet te lang en te warm baden;
- zo min mogelijk zeep of badschuim gebruiken;
- de huid voorzichtig drogen en daarna insmeren met een vette crème zonder kleur- of geurstoffen.

Baby's hoeven niet elke dag in bad en het is zinvol om bij het baden badolie (met soja- of arachisolie) te gebruiken.

De patiënt mag niet krabben! Dat is een moeilijk op te volgen advies, maar krabben kan de aandoening verergeren. Krabben wordt tegengegaan door de nagels kort te houden en kinderen eventueel handschoentjes of wantjes te laten dragen.

De huisarts legt uit dat de huid van kinderen met eczeem niet vies of besmettelijk is en dat er dus geen reden is om huidcontact, bijvoorbeeld tijdens het knuffelen, te vermijden.

Huidcontact is immers heel belangrijk voor de ontwikkeling van het kind.

Bij oudere kinderen en volwassenen besteedt de huisarts aandacht aan de gevoelens die met eczeem gepaard kunnen gaan, zoals schaamte en verminderd zelfvertrouwen, en de gevolgen voor het sociaal functioneren.

MEDICAMENTEUZE BEHANDELING

De aanleg voor constitutioneel eczeem kan niet worden weggenomen; het eczeem is dan ook niet te genezen. Het doel van de behandeling is het tegengaan van jeuk en krabben waardoor het eczeem verergert. Een droge huid is gevoeliger voor allerlei prikkels, waardoor gemakkelijk jeuk ontstaat. Het is dus van groot belang de huid regelmatig in te smeren met een indifferente vette zalf. Een alternatief is olie aan het badwater toevoegen. Op plaatsen waar de huid minder droog is, bijvoorbeeld op de wangen, kan een crème worden gebruikt (zie tabel 1).

Als de behandeling met alleen een vette zalf onvoldoende resultaat geeft, wordt gebruikgemaakt van een zalf of crème met corticosteroiden. Corticosteroiden zijn er in verschillende sterkten. Ze onderdrukken de ontstekingsreactie en bestrijden de jeuk. Bijwerkingen treden maar zelden op wanneer de maximale dosering niet wordt overschreden. Nieuw zijn de middelen tacrolimus en pimecrolimus. Van deze middelen is de veiligheid op de langere termijn echter nog onduidelijk. Als de nachtrust ernstig verstoord wordt door

heftige jeuk, kan de huisarts antihistaminica voorschrijven.

Het eczeem kan geïnfecteerd raken met (meestal) stafylokokken. Zo'n infectie kan het eczeem verergeren, maar is op zichzelf onschuldig. Door het eczeem goed te behandelen gaat de infectie vanzelf over en is behandeling met antibiotica niet nodig. Is dat wél het geval, dan schrijft de huisarts fusidinezuurcrème voor gedurende een week, eventueel gevolgd door orale antibiotica als de crème niet voldoende helpt.

Patiënten die onvoldoende reageren op de behandeling, worden naar de dermatoloog of gespecialiseerde kinderarts verwezen.

U speelt vooral een rol bij de voorlichting van (ouders van) patiënten met constitutioneel eczeem. U verzorgt de herhalingsrecepten voor de (corticosteroiden)crèmes en -zalven of geeft advies over de indifferente crèmes en zalven die bij de drogist of apotheek worden gehaald.

Over constitutioneel eczeem zijn twee NHG-Patiëntenbrieven verschenen.

Tabel 1 Indifferente middelen

<i>conditie van de huid</i>	<i>toedieningsvorm</i>	<i>effect</i>	<i>preparaat</i>
niet droog, niet nat	crème	neutraal	cetomacrogol crème of lanettecrème I of II
droog	vette crème of zalf	hydraterend	vaselinecetomacrogolcrème, vaselinelanettecrème of koelzalf (unguentum leniens)
zeer droog	vette zalf	sterk hydraterend	cetomacrogol zalf of lanettezalf

Begrippen

allergenen	stoffen die een overgevoeligheidsreactie oproepen bij mensen met een allergische aanleg
atopisch	door een vorm van allergie of overgevoeligheid bepaald
constitutioneel	door de gesteldheid van de mens bepaald
corticosteroiden	bijnierschorshormonen met een ontstekingsremmende werking
dauwworm	constitutioneel eczeem bij zuigelingen
dermatitis	ontsteking van de huid
hydraterend	vochtinbrengend
indifferent	zonder werking, neutraal
inhalatie	(via de) ademhaling